



ANDERS HULTIN:

Uppdrag Fred

Säkerhetsvakterna radas upp i korridoren där de politiska ledarna sitter i varsitt rum. På givet kommando öppnas dörarna och de tre stiger *samtidigt* ut ur sina rum för att *samtidigt* slussas in i sammanträdesrummet på Hotell Saraj, just i utkanten av Sarajevo.

Allt måste ske just samtidigt. Ingen får vara först, nummer två eller sist. Det skulle, oavsett om man är först eller sist, kunna uppfattas som att den andre är viktigare än man själv. De trängs över tröskeln in i ett rum, rent på tavlor och utsmyckningar som skulle riskera att leda tankarna i den ena eller andra riktningen och med utsikten skynd för att inte påminna om staden utanför, staden som står som en symbol för kriget.

Det första valet efter avtalet i Dayton hade just avhållits i Bosnien. Trots stora svårigheter och anklagelser om manipulationer och valfusk ratificerade till sist OSSE valresultatet. Väljarna hade nästan genomgå-

ende röstat nationalistiskt. – Freden är bara en fortsättning på kriget, fast med andra medel, som någon sade, och valet blev därför just en fortsättning på kriget om än med fredliga medel.

Turkiskt förtryck

Den 30 september 1997 klockan 15.00 skulle det första presidentrådsmötet äga rum. Carl Bildt och hans medarbetare hade haft stora svårigheter att alls få ett möte till stånd. Kroaternas Zubak var förvisso samarbetsvillig. Men muslimernas Izetbegovic och serbernas Krajivnik gjorde allt för att slippa träffas. Serberna i Pale hade med stor indignation avfärdat förslaget om att mötet skulle äga rum i Konakhuset i Sarajevo, eftersom byggnaden ansågs vara en symbol för 500 år av turkiskt förtryck. Serberna hade istället föreslagit ett hus på delningslinjen i Sarajevo, med tre ingångar placerade så att ingen av de tre bosniska ledarna skulle behöva beträda någon av de andras territorier. Problemet var, som Carl Bildt påpekar i boken *Uppdrag Fred*, inte att det fanns tre ingångar i huset utan snarare att det sannolikt saknades både väggar och tak på huset som låg i

ett område härjat av kriget och granaterna.

Det var i det läget man bestämde sig för ett nybyggt hotell i utkanten av Sarajevo, just där den första tunneln ner mot bosnienserbernas Pale börjar. Izetbegovics skulle kunna hävda att det bara var ett stenkast från centrala Sarajevo. Krajivnik å andra sidan skulle slippa det han skydde mest, nämligen att besöka Sarajevo.

På ett nästan rafflande sätt beskriver Bildt hur man lyckas få både kraoternas Zubak och bosnienserbernas Krajivnik till hotellet men att Izetbegovics uteblir. Hur både Washington och Bonn kontaktas för att mobilisera påtryckningar mot muslimernas ledare alltmedan de andra två sitter på varsitt rum och med stigande ilska undrar om de blivit ditlurade. Till slut, mer än en timma försenad, kommer Izetbegovics, går upp för hotelltrappan och slinker in på sitt rum.

Så kan, efter dörröppningar på kommando och tålmodig diplomati, det första presidentrådsmötet i den nybildade men av kriget svårt sargade bosniska federationen äga rum.

Historien visar inte bara vilket mödosamt arbete Bildt hade i Bosnien

Uppdrag Fred, Carl Bildt, Atlantis, 1997.

utan också hur djup konflikten i området är. Att gå från skyttegravarna till förhandlingsbordet och istället för att beskjuta varandra diskutera hur gemensamma institutioner ska kunna byggas, är inte gjort i en handvändning.

Ständigt resande

Bildts välskrivna bok beskriver på ett detaljrikt sätt hur de politiska och militära stegen togs för att stoppa kriget, träffa en fredsöverenskommelse och därefter börja bygga ett nytt Bosnien. Han beskriver sina resor, denne ständigt resande Bildt, som omväxlande tar sig fram med amerikanska stridshelikoptrar, jetplan utlånade av president Chirac, bepansrade jeepar och NATOs Herkulesplan. Inom loppet av några dagar kan han klara av en arbetsmiddag med Hoolbroke på en restaurang i New York för att morgonen därpå flyga Concorde till Paris och vidare till London och äta lunch med de europeiska utrikesministrarna för att under sen eftermiddag vara tillbaka i Sarajevo och på kvällen ta bilen till Belgrad för middag med Milosevic. Man blir trött bara av läsningen. Men inte Bildt. Han bara trivs.

Det finns dock budskap i Bildts bok, slutsatser han drar av sina år i Bosnien.

Utän att ringakta betydelsen av militära insatser för att få slut på kriget menar han att det bland de inblandade parterna i Bosnien saknades insikter om betydelsen av att bygga upp civila institutioner. Kritiken mot

USA är inte att ta miste på. Förvisso, menar han, finns det där en insikt om att resolutioner om fred kräver resurser för att kunna infrias. Och USAs förmåga att kraftsamla framförallt sina militära resurser när så krävs är beundransvärd. Å andra sidan saknas där de fulla insikterna om att freden, för att bli varaktig och stabil, måste ske på villkor som i grunden accepteras av de folk och politiska ledare som direkt berörs av dem. Hoolbroke lär, enligt Bildt, fler än en gång, halvt på skämt, halvt på allvar, ha anklagat Bildt för att vara "alltför svensk" och förmodligen avsett att Bildt, från det "neutrala" Sverige, ville förhandla och föra dialog istället för att ta till mer brutala maktmedel för att tvinga parterna att komma överens.

Men Bildt fortsatte med förhandlingar och möten med ett tålmod som måste vara oöverträffat. Medans Hoolbroke, när läsningarna under förhandlingarna i Dayton tycktes vara totala, ville åka hem med motivationen att de var "idioter" hela buntten så skrev Bildt ytterligare ett paper med en ny trevare och en ny kompromiss. Till slut blev det också ett avtal, förvisso med en hel del brister men ändå ett avtal som tvingade de stridande att lägga ned sina vapen.

Kombinationen av den ständigt förhandlande, resande och tålmodige Bildt och de mer hårdföra amerikanerna var kanske det Bosnien behövde.

Den fråga Bildt ställer är givetvis om kriget hade kunnat undvikas. Hans egen bok ger inte så många bi-

drag till denna djupare och svårare frågeställning. Och kanske finns det inte plats för det när de mer närliggande skeendena ska beskrivas.

Bildt gör dock vissa reflexioner: folken på Balkan har aldrig upplevt någon egentlig nationell självständighet. För att först vara en del av det romerska riket kom det sedan att ingå i det bysantinska väldet under nästan ett årtusende. Därefter, under ett halvt årtusende, ingick det i det ottomanska imperiet och de delar som inte lydde därunder ingick huvudsakligen i det habsburska, likaledes multinationella imperiet.

Nationalstater på modet

Dessa årtusenden etablerade en unik multietnisk mosaik och när idéerna om enkulturella, etniskt homogena nationalstater kom på modet i Europa under 1800-talet trängde de igenom även på Balkan. De löst sammanhållna imperierna förvandlades till nationalstater och, i Balkans fall, utan hänsyn till de inbyggda spänningarna mellan etniska minoriteter. Dessa spänningar bestod under mellankrigstidens monarkier och därefter Titoregimens brutalitet för att fullständigt explodera när kommunismen föll samman i slutet av 1980- och början av 1990-talen. I detta alltet ligger nog krigets ursprung och frågan är om någon Representant i världen, hög som den högste, hade kunnat stoppa händelseutvecklingen? Det får vi, under alla förhållanden, aldrig säkert veta.